

Socha Hroznaty na portálu kláštera v Teplé.

Jméno **Hroznata**

Jedná se o archaické staročeské jméno, které je u nás hojněji listinně doloženo v období raného středověku, tedy ve 12. a 13. století, ojediněle ale i ve století šestnáctém. Bylo rovněž tradičně užíváno v hroznatovských rodech a nesl je i poslední mužský člen zakladatelského rodu, hrabě Jáchym Hroznata z Gutštejna (+ 1747). V polovině 19. století o jeho etymologii vzniklo odborné pojednání publikované časopisecky, které vysvětluje dle starší formy Groznata jeho etymologii od doslovného překladu latinského Methudius, tj. Strachota (budící strach, hrůzu, respekt).

Motivací jména odvozeného od adjektiva hrozný bylo budit respekt (což u šlechtice bylo žádoucím rysem), popřípadě ještě malé dítě chránit před vnějším ohrožením.

Takzvaná Hroznatova mísa byla vyrobena v polovině 13. století ve francouzském Limoges. Legenda říká, že patřila přímo Hrozantovi, který ji používal při placení řemeslníkům pracujícím na výstavbě kláštera. Každý večer prý dal do mísy hrst peněz a každý si měl sám vzít tolik, kolik mu náleželo. Říká se, že peníze vždy stačily a dokonce zbyly i pro chudé.

Hroznatovci ve 12. a 13. století se známými životopisnými daty

neznámý předek

Vilém

1119 založil klášter ve Vilémově

Heřman

1124 pouť do Jeruzaléma

Hroznata

1152 pouť do Jeruzaléma
1169 kastelán v Kladsku

Sezema

1165 - 1170 komoří královny Judity
po 1170 kastelán v Plzni
23. 1. 1179 padl v bitvě u Loděnice
∞ Dobroslava Černínová

Hroznata z Peruce, zv. Kadeřavý

1182 - 85 komoří knížete Bedřicha
? nejvyšší lovcí
† před rokem 1199

Měšek z Peruce

† po roce 1188

Sezema
† po roce 1187

Vojslava
około 1160 - 1228
∞ Henryk Kietlitz
kastelán v Krakově
asi 1201 návrat
do Čech

Judita
∞ Hrdibor ze Všerub

Hroznata

około 1162 - † 1217
∞ neznámá manželka
1191 a 1197 neúspěšná účast
na křížové výpravě
zakladatel kláštera v Teplé
a kláštera v Chotěšově

Arnošt
znám 1189-96

Ida **Beatric** **Bohuslava**

Henryk Kietlitz
arcibiskup v Hnězdně

Judita
převorka v klášteře
Zwierzyniec

Jan Hroznata
převor v Brzesku

neznámý syn
† v mládí

páni z GUTŠTEJNA
páni z FRUMŠTEJNA
páni z FUSPERKA
páni z BĚLÉ
páni z VRTBY
páni z NEKMÍŘE

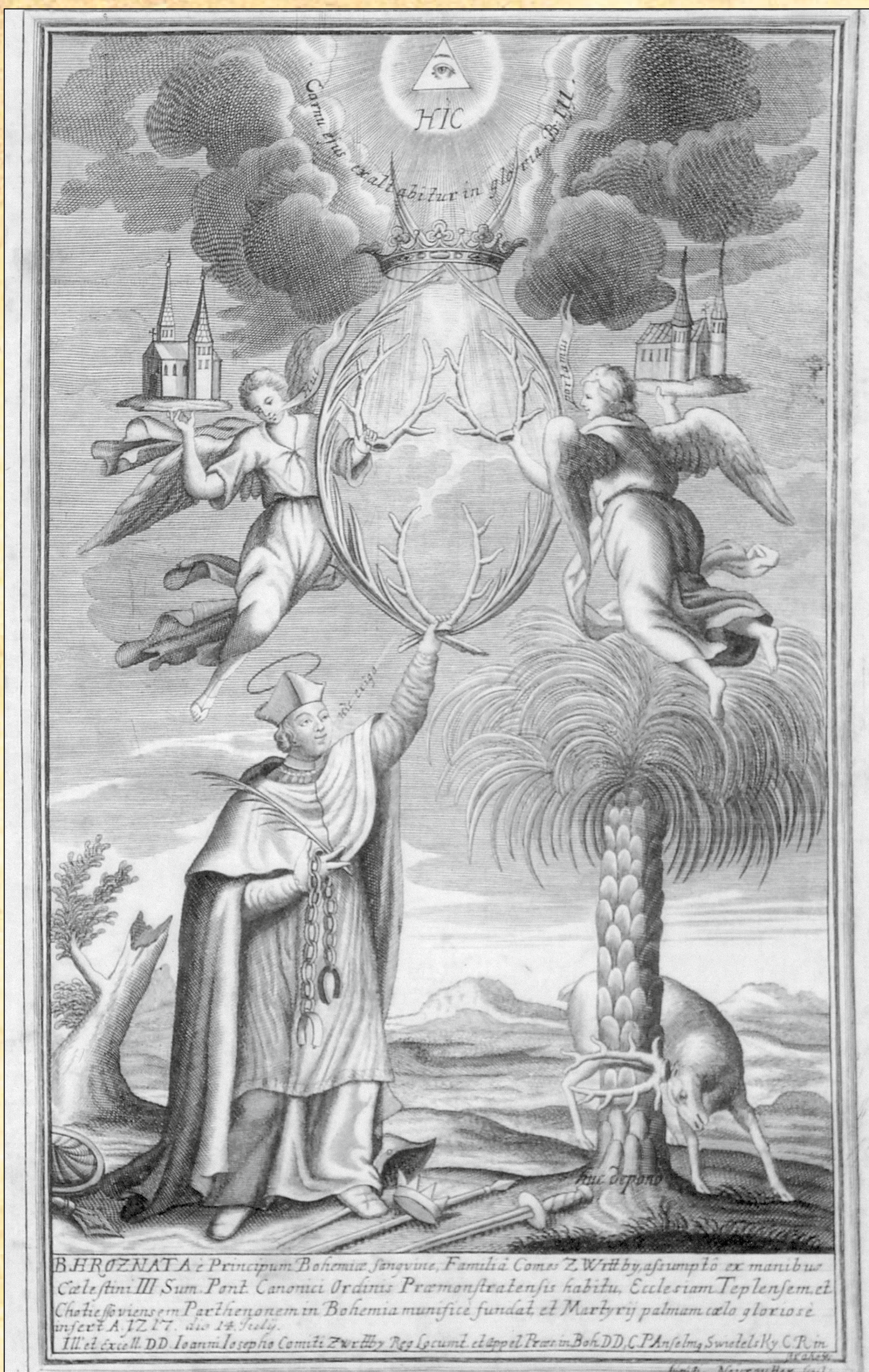

Hroznata z Poděbrad
znám mezi 1224 - 1234

páni z KOUNIC
páni z CHOUSTNÍKA

800 HROZNATA

Grafika z roku 1706 pochází z Kázání Anselma Světelského, které bylo věnováno hraběti z Vrtby. Jelen shazující paroží o palmu symbol mučednictví, je zde partnerem Hroznaty, který odhodil své postavení šlechtice a válečníka a přijal smrt v okovech.

Hroznatovci se vynořují v dějinách

Označení Hroznatovci se začalo v 19. století užívat pro rody velmožů, později rytířů, pánů a hrabat, kteří využívali jednotný erb tří paroží, i když v několika barevných variacích. Jméno jim bylo dáno po nejvýznamnějším členu rodu blahoslaveném Hroznatovi. Vynikli na poli politickém, válečném i kulturním. Vystupovali v nejvyšších dvorních úřadech a ovlivňovali život v zemi. Byli srovnatelní s nejvýznamnějšími rody v zemi.

Jejich počátky jsou zahaleny v temnotě nedostatku písemných pramenů, medvědí službu poskytli v průběhu staletí i kronikáři jako Václav Hájek z Libočan, Bartoloměj Paprocký i mnohem solidnější Bohuslav Balbín, kteří napáchali mnoho chyb a zatemnili mnohé děje. Jejich úvahy směřovaly k předpokladům, že Hroznatovci patří k družině praotce Čecha, pocházejí z Mělnicka a jsou příbuznými sv. Ludmily. Nicméně i v legendách lze najít zrnka pravdy.

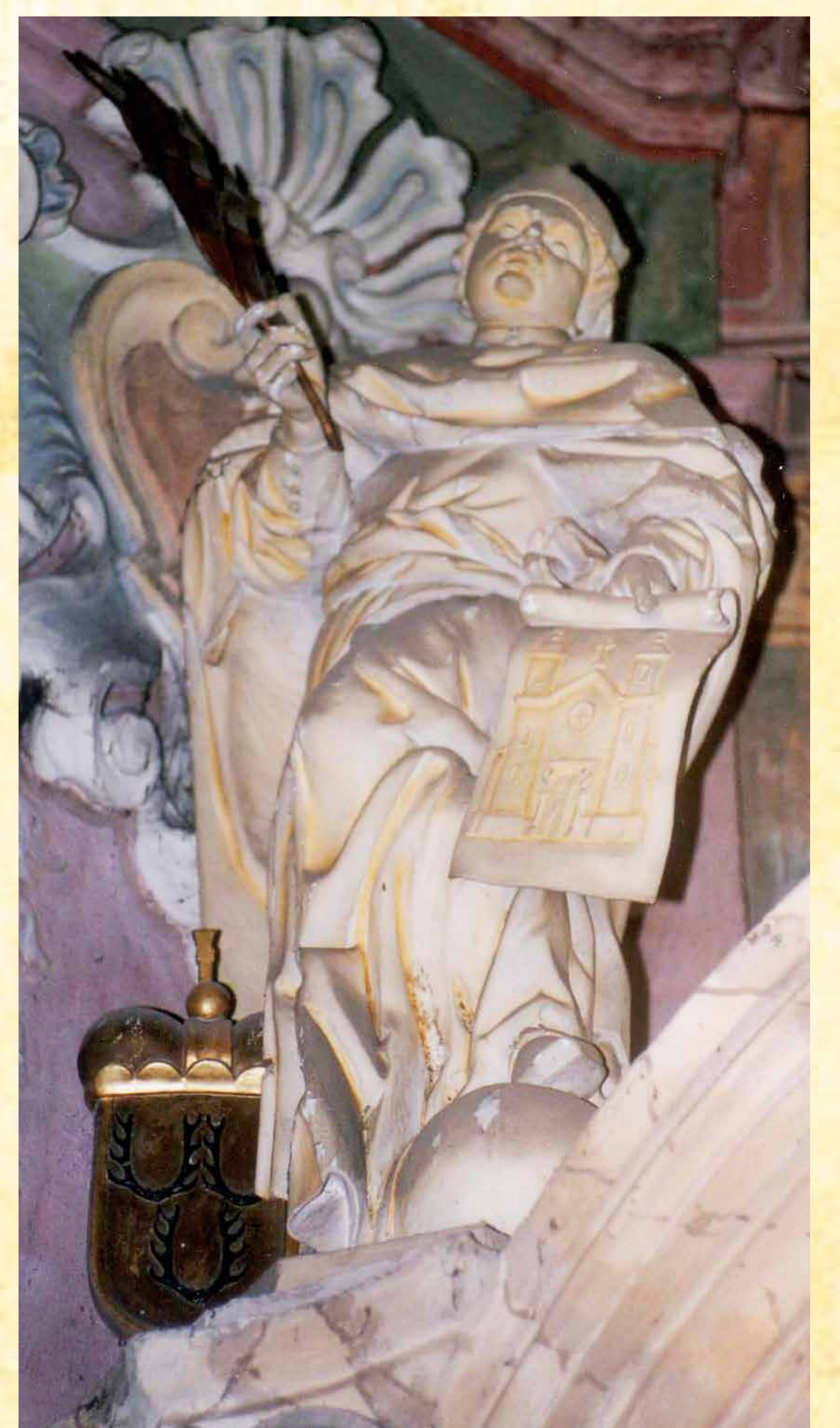

Hrad Gutštejn, sídlo pánů z Gutštejna.

Znak pánů z Vrtby.

Pravděpodobně nejstaršími známými členy rodu jsou Vilém a Heřman, kteří se aktivně zúčastnili konečného účtování knížete Svatopluka s rodem Vršovců. Likvidace rodu proběhla v roce 1108 a zúčastnění velmoži získali jejich majetky, které se nacházely ve středních Čechách, nejvíce na Mělnicku a Litoměřicku. Tam posléze ležela hlavní majetková držba Hroznatovců. Vilém krátce na to založil klášter ve Vilémově, Heřman vykonal pouť do Svaté země, snad šlo u obou o pokání. Heřmanův syn Sezema byl knížecí komoří a kastelán na hradě Plzeň. Byl otcem mnoha dětí, známe jich osm, mezi nimi i Hroznaty a Vojslavy. Sezema padl v bitvě u Loděnice v roce 1189. Potomci Hroznatových bratří se stali předky asi desítky rodů, jež pod různými predikáty nesly znak trojparoží, které se poprvé objevilo na pečeti Hroznatovy závěti v roce 1197.

Svatá Ludmila byla v baroku považována za Hroznatovu příbuznou. Proto se její socha doplněná o Hroznatův erb nachází v kostele v Ledcích, který patřil Vrtbům.

Bl. Hroznata z kostela ve Vejprnicích, sochu vytvořil Lazar Widmann kolem roku 1736 na objednávku pánů z Vrtby.

800 HROZNATA

Hroznatovo pedum, tedy opatskou berlu zdobenou výjevem z Hroznatova života vytvořil chebský mistr z pozlaceného stříbra roku 1750. Dodnes je užíváno během mše na Hroznatův svátek.

Mešní kalich z 1. poloviny 18. století je ozdoben vyobrazením Hroznaty se svatozáří.

Chronologie života blahoslaveného Hroznaty

1160 - 1166 narození Hroznaty v neznámé lokaci, snad v Ovenci u Prahy. Rodiče Sezema a Dobroslava. Legenda o narození Hroznaty jako mrtvého dítěte - zaslíbení duchovní dráze.

1179 smrt otce Sezemy, Hroznata dán na výchovu sestře Vojslavě v Krakově. Studoval zřejmě na katedrální škole jako přípravu na duchovní dráhu. Legenda o jeho utonutí ve Visle a následném oživení.

1186 svatba Hroznaty s neznámou nevěstou „ze vznešeného rodu“.

1188 závazek účasti na křížové výpravě.

1189 sněm v Sadské, Konrádova statuta - vznik dědičné pozemkové šlechty.

1190 zahájení cesty na křížovou výpravu s knížetem Konrádem II. Otou, cesta přes Itálii.

1191 účast na římské korunovaci Jindřicha VI. na římského krále, zproštění Hroznaty slibu křížové výpravy papežem. Obléhání Neapole, kde bylo vojsko zachváčeno morem, jemuž podlehl kníže Konrád II. Ota. Návrat Hroznaty se zbytkem vojska do Čech. Pravděpodobné datum úmrtí syna a manželky (Tepelské anály).

1193 založení kláštera v Teplé Hroznatou.

1195 v prosinci vyhlášení křížové výpravy císařem Jindřichem VI., ke které se slibem připojil Hroznata.

1197 odchod Hroznaty na křížovou výpravu, předtím sepsal svou závěš.

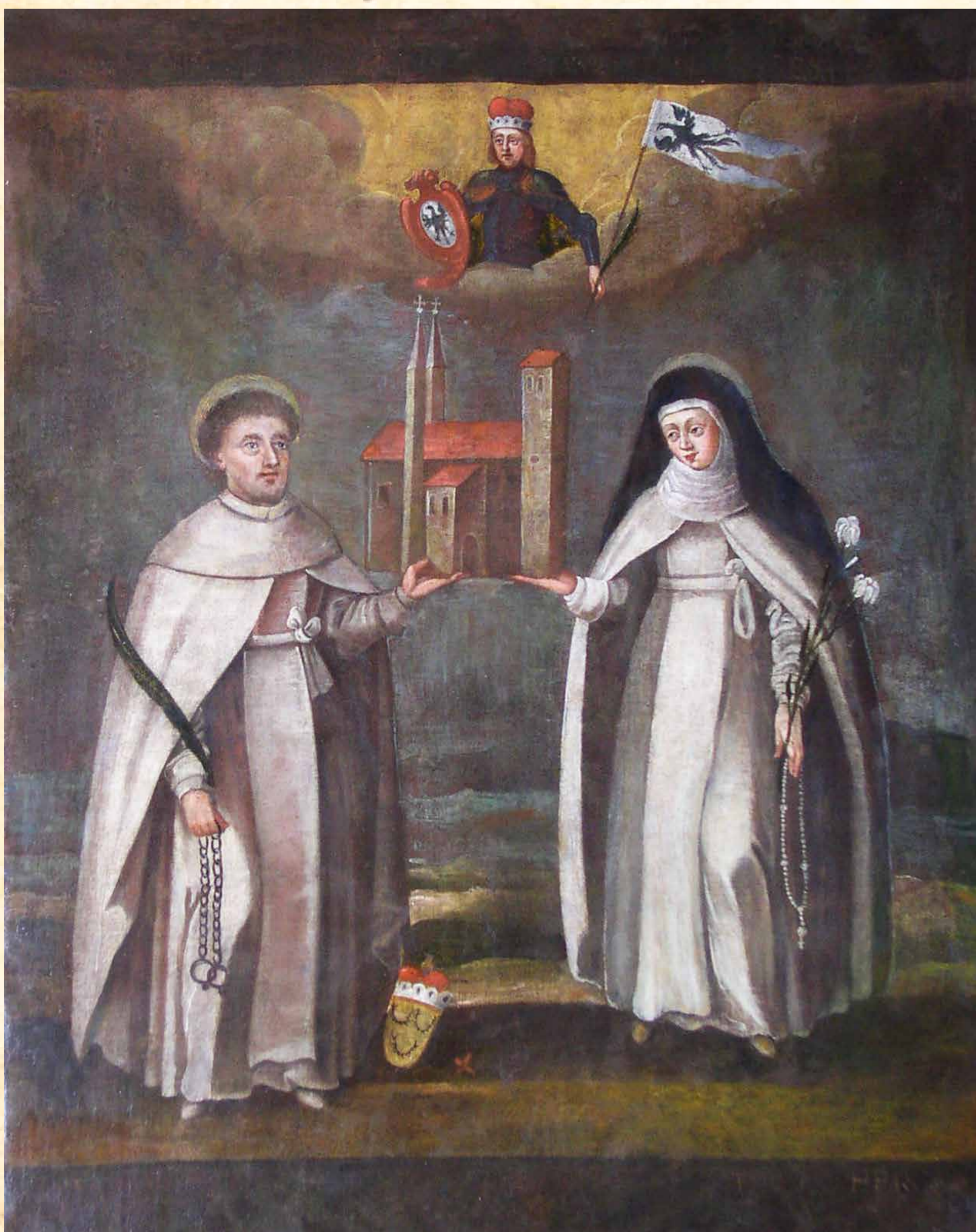
1197 smrt vládnoucího knížete Jindřicha Břetislava a nástup Přemysla Otakara I. byl zřejmě impuls, aby se Hroznata vzdal účasti na křížové výpravě a vrátil se do Čech. Předtím si vyžádal dispens od papeže Celestýna III. s tím, že založí druhý klášter pro premonstrátky. Současně přijal premonstrátské řeholní roucho. Po návratu do kláštera v Teplé se stal správcem klášterního majetku.

1202 - 1210 založení chotěšovského kláštera Hroznatou.

1203 - 1204 po roztržce s tepelským opatem Janem se účastnil vojenského konfliktu na straně německého krále Filipa Štaufa. Po skončení se definitivně vrátil do tepelského kláštera.

1216 - 1217 Hroznatova nemoc a léčení u sester v Chotěšově. V květnu ukončil svoje léčení a vydal se přes Teplou do Hroznětína. Cestou byl zajat a vězněn na neznámém hradě za hranicemi Českého království.

14. 7. 1217 Hroznata zemřel na neznámém hradě, jeho ostatky byly vykoupeny a přeneseny do Teplé.

Obraz bl. Hroznaty a ct. Vojslavy s modelem kostela sv. Václava v Chotěšově, 2. třetina 17. stol.

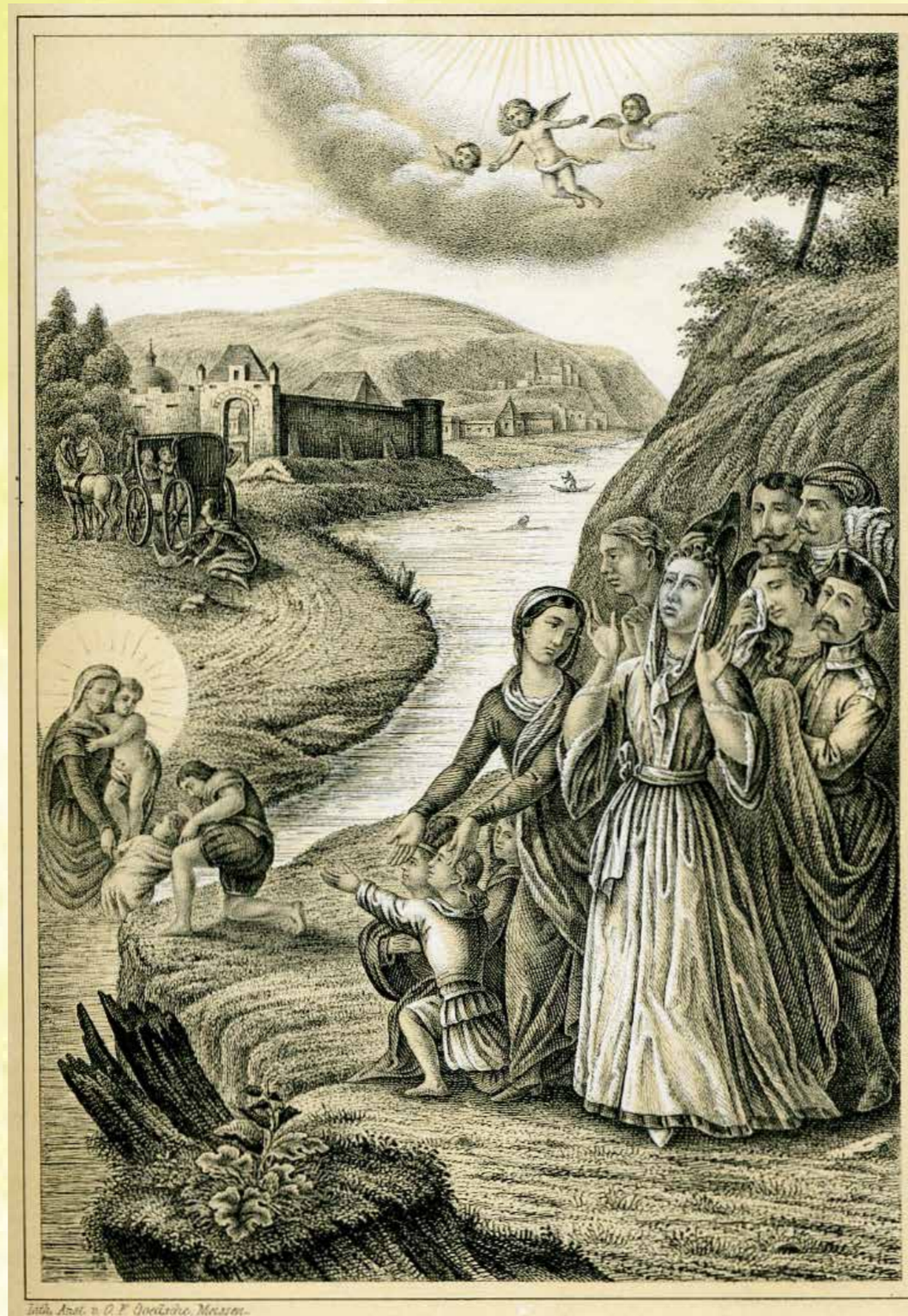

Freska od sokolovského malíře Eliáše Dollhopfa v transeptu klášterního kostela Zvěstování Páně z poloviny 18. století zobrazuje všechny zázraky, které provázely Hroznatovo dětství.

800 HROZNATA

Litografie podle malby Lukáše Wolfa znázorňuje scénu Hroznatova narození.

Litografie podle malby Lukáše Wolfa znázorňuje scény nehod z Hroznatova dětství.

Dětství - legenda

Nejstarší legenda nám zachovala překvapivě hodně zpráv o Hroznatově dětství a dospívání, které se nám dnes mohou zdát neobvyklé. První výjimečná událost provázela už jeho narození. Hroznata totiž přišel na svět mrtvý. Jeho zoufalá matka v tu chvíli poslechla radu porodní báby a začala se vroucně modlit k Matce Boží. Na to se dítě poprvé nadechlo a začalo plakat. Nadále rostlo k matčině radosti a spokojenosti. Podruhé jeho život ohrozila nepozornost starší sestry Vojslavy. Při vyjíždce se jí totiž chlapec vysmekl a spadl přímo pod kola jedoucího vozu, přesto ve zdraví přežil. Tato událost našťastí nijak nepoznamenala sourozeneckou lásku. Jako odrostlejší chlapec Hroznata dokonce navštívil svou sestru v polském Krakově, kam se vdala. Zde se ukázala smrtelnou hrozbou řeka Visla, ve které se Hroznata pokoušel plavat. Nestalil však jejímu silnému proudu a voda ho odnesla pryč z dohledu přátel. Ti ho marně hledali několik hodin, sestra už počítala s nejhorsím, přesto i napotřetí vyvázil živý. Podle legendy se mu zjevila krásná paní, která nad ním držela ochrannou ruku po celou dobu, kdy zůstával v říčních vlnách.

Relikviář z roku 1898 je dílem německého sochaře Georga Busche.

Relikviář - Hroznatovo narození.

Řada životopisců zde vidí kořeny Hroznatovy pozdější silné úcty k Panně Marii. Tato úcta se v dospělosti projevila touhou po službě Bohu a zřejmě i volbou premonstrátů, jako obyvatel nově založeného tepelského kláštera. Hluboká úcta k Boží Rodičce je totiž důležitým prvkem premonstrátské spirituality. Proto jí jsou řádové kostely často zasvěceny, její svátky jsou slavěny s velkou pečlivostí. Dalším důvodem pro volbu bílých bratří mohla být velká popularita řádu, který vzniknul poměrně nedávno před tím - ve 20. letech 12. století.

Detail fresky z transeptu klášterního kostela Zvěstování Páně z poloviny 18. století zobrazuje Hroznatovo narození.

Detail fresky z transeptu klášterního kostela Zvěstování Páně z poloviny 18. století zobrazuje tonutí Hroznaty.

List ze zpěvníku z roku 1491. Marie s Ježíškem a klečící tepelský opat.

Papež ukládá Hroznatovi založení kláštera jako náhradu za neuskutečňenou výpravu do Svaté Země, litografie z roku 1856.

Litografie z roku 1856 - Hroznata přijímá řádové roucho premonstráta z rukou papeže Inocence III.

Rytíř a poutník

O Hroznatově osobním životě toho moc nevíme. Měl nejspíš manželku a synka, ale oba záhy zemřeli. Podruhé už se nikdy neoženil. Podle slov legendárního životopisu zaujímal přední místo na knížecím dvoře, přitom ale nezastával žádný vysoký úřad. Jeho postavení se asi opíralo hlavně o rozsáhlé rodové majetky na Mělnicku a v západních Čechách.

Víme, že se Hroznata chtěl zúčastnit křížové výpravy, do Jeruzaléma ale nikdy nedorazil. Legenda to ospravedlňuje jeho strachem z plavby, důvody ale mohly být i politické. Poprvé se zřejmě zavázal k účasti na výpravě spolu s českým knížetem Bedřichem roku 1188. Hroznatovy plány ale narušila smrt panovníka. Jeho nástupce Konrád Ota sice účast na výpravě slíbil také, nemohl ale vyrazit na dalekou cestu, dokud neuspořádal záležitosti doma. Spolu s ním zůstali i jeho dvořané. Jak víme díky legendě, byl Hroznata papežem svého slibu zproštěn, jako náhradu měl založit klášter. Podle tradice bylo se stavbou kláštera v Teplé započato roku 1193. O jeho existenci máme první jistou zprávu k roku 1197, kdy Hroznata sepsal svoji závěť. Rozhodl se totiž do boje o Svatou zemi vyrazit znovu.

Účastníci VI. křížové výpravy se pod vedením císaře Jindřicha IV. toho roku začali scházet v italské Apulii. Víme jistě, že Hroznata na místo dorazil. Jeho plány, ale opět překazila smrt českého panovníka Jindřicha Břetislava. Při návratu do vlasti se Hroznata zastavil u papeže Celestina III. a získal od něj pro svůj klášter důležitá ochranná privilegia. Náhradou za porušený slib účasti na výpravě mohlo být opět založení kláštera, tentokrát v Chotěšově.

Světský život Hroznaty Tepelského končí kolem přelomu století. Tehdy se stáhnul do ústraní svého kláštera rozhodnut zcela zasvětit svůj život Bohu. V listině z roku 1201 ho potkáváme už jako premonstrátského řeholníka. Řádové roucho prý přijal od samotného papeže Inocence III.

Takzvaná Hroznatova závěť z roku 1197. Hroznata věnoval většinu majetku svému klášteru, ale nezapomněl ani na své sestry Vojslavu a Jitku i na členy své družiny.

Nejstarší vyobrazení bl. Hroznaty na pečeti z roku 1346.

Hroznatova pečeť je v České republice nejstarší zachovanou šlechtickou pečeti.

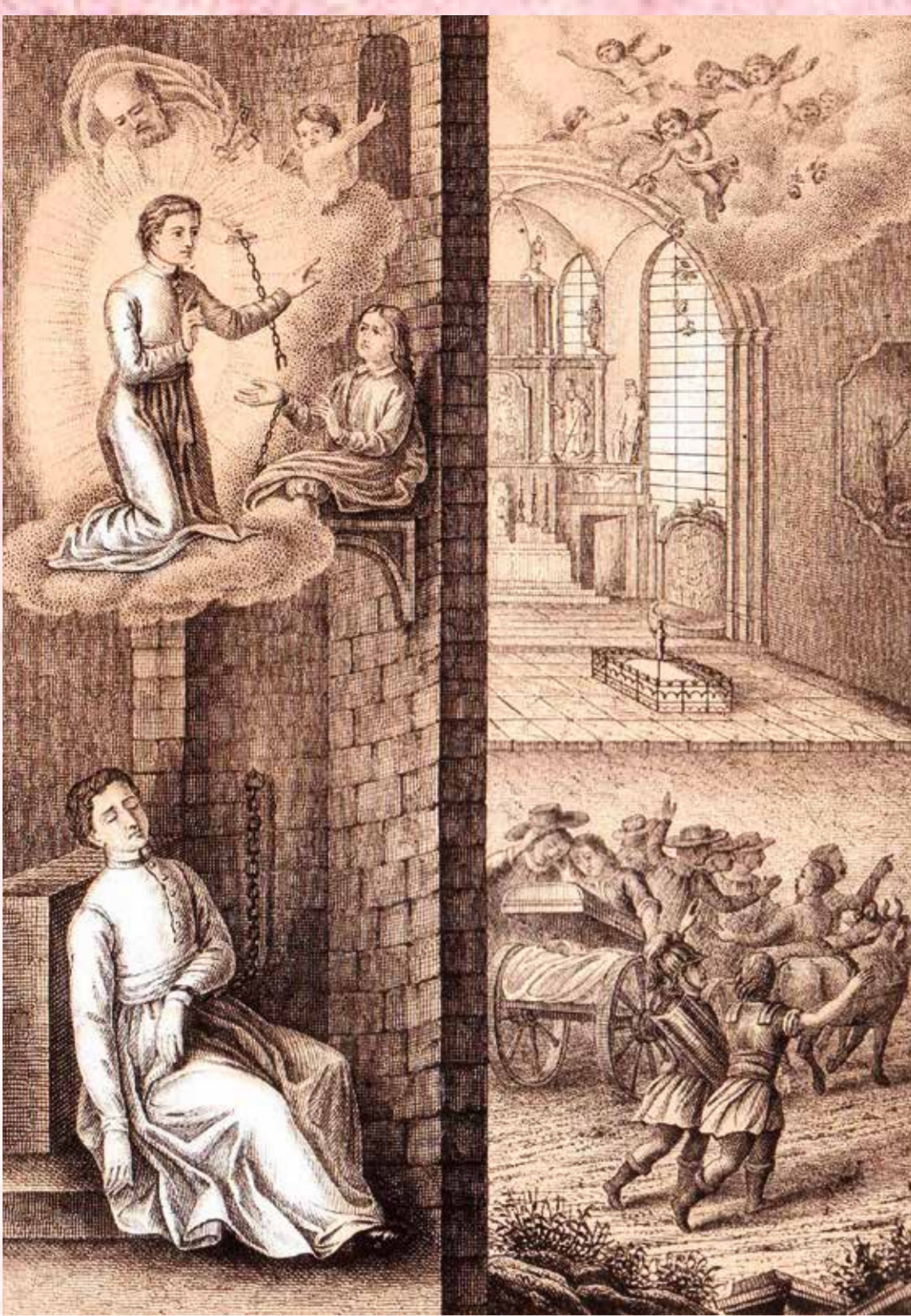
Ve světle pramenů se Hroznata zdá být mužem nevšedního rozhledu, prozíravým, sebejistým a podnikavým. Jeho závěť je v českém prostředí dokumentem výjimečným. Hroznata byl jedním z prvních českých velmožů, kteří sepsali listinu, aby tak přidali váhu svému rozhodnutí. Byl také jedním z prvních, kdo při tom použil vlastní pečeť. V tom vlastně předběhnul svou dobu, vydávání listin zůstávalo i potom na dlouho doménou panovníka a církve. Projevem výjimečnosti je jistě také jeho přímé jednání s dvěma papeži, jejichž přízeň si dokázal získat. Svému klášteru navíc zajistil nejen papežská privilegia, ale i ochranu a potvrzení od krále Přemysla Otakara I. Byl mužem majetným a vzdělaným, přitom nezapomínal ani na své křesťanské povinnosti. Jak říká legenda: „moudře a štedře statky svými mírně nedostatek bližních a chudých. Byl přívětivým těшитelem zarmoucených, otcem sirotek, podporovatelem strádajících, a pod pláštěm rytířským skrýval řeholníka.“

Hroznata přijímá roucho premonstráta od papeže Inocence III. V zadní části obrazu prosí o ochranu krále Přemysla Otakara I. Malba od klášterního malíře br. Wolfa.

Nástěnná malba od Eliáše Dollhopfa - Hroznata přijímá řádové roucho premonstráta z rukou papeže Inocence III. (po 1756).

800 HROZNATA

Litografie podle malby Lukáše Wolfa zobrazuje události kolem Hroznatovy smrti.

Relikviář z roku 1898 je dílem německé ho sochaře Georga Busche.

Rekonstrukce Hroznatovy podoby, Jiří Winter a Emanuel Vlček.

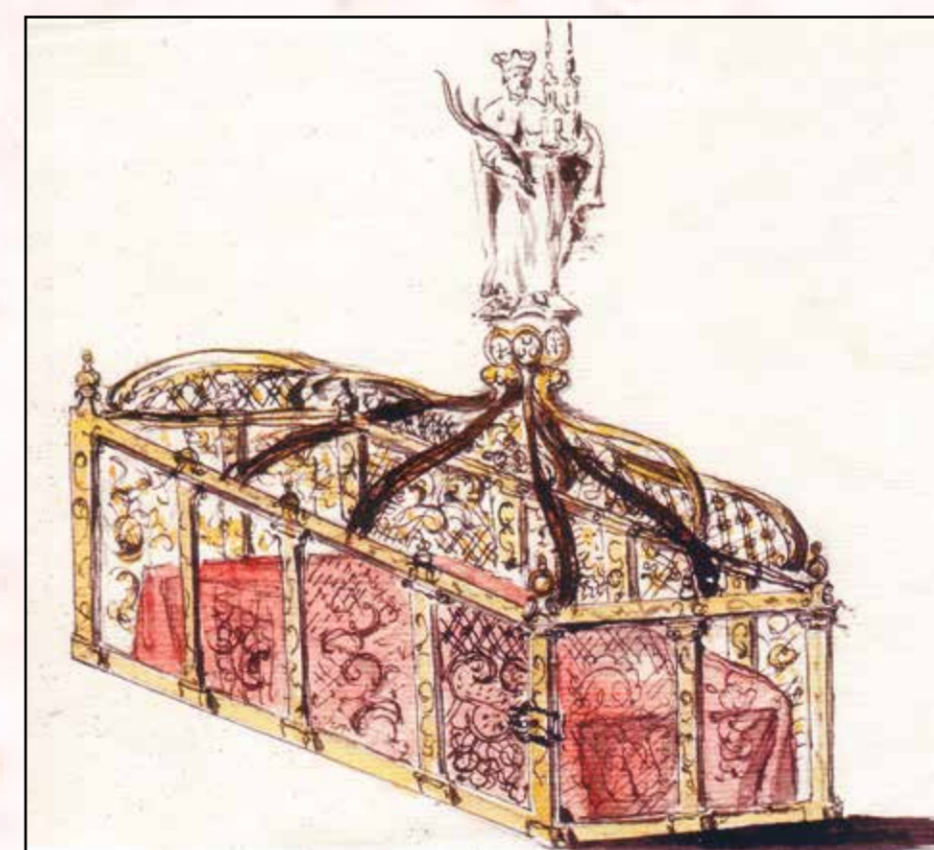
Smrt mučedníka

Jako člen kláštera přijal Hroznata od opata úřad probošta a správce majetků. Tyto povinnosti ho často nutily objíždět jednotlivé klášterní statky, obzvláště při hranicích s Chebskem, kde docházelo k častým sporům. Situaci komplikovalo to, že tehdy bylo Chebsko územím patřícím německému císaři, nešlo tedy o prosté sousedské tahanice. Konflikt s nepřáteli kláštera nakonec eskaloval natolik, že byl Hroznata zajat. Přepadli ho, když byl na cestě do Hroznětína, a odvěkli na jeden ze svých hradů. Tam ho drželi a mučením od něho chtěli vynutit peníze. Legenda říká, že možnost vykoupit se Hroznata bez zaváhání odmítl a raději přijal smrt hladem a žízni. Nechtěl ochudit svůj milovaný klášter ani ustoupit násilí a zlu. Za peníze, které s těžkostmi shromáždili, mohli premonstráti vykoupit už jen Hroznatovo mrtvé tělo, které převezli zpět do Teplé.

Kdo konkrétně byli Hroznatovi nepřátelé, není dnes jisté, stejně jako to, kde přesně zemřel. Podezírány jsou šlechtické rody, které i v pozdějších letech vedly majetkové spory s klášterem - Hohenbergové o držení Žandova nebo Nothaftové, se kterými se premonstráti přeli o Hroznětín. Místem jeho umučení by pak mohla být sídla těchto rodů Hohenberg (dnes na německé straně hranic) nebo Vildštejn ve Skalné. Podle rozšířené tradice, která má své kořeny v 16. století, to byl hrad Starý Hroznatov. Někdy bývá z vraždy podezříván Hroznatův současník Jindřich z Kynšperka, zřejmě ale neprávem. Za datum Hroznatovy smrti je tradičně považováno 14. července 1217.

Hroznatovo tělo bratři pohřbili v presbytáři klášterního kostela před hlavním oltářem a na jeho památku zde udržovali věčné světlo. Místo bylo v baroku ozdobeno krásnou zlacenou mříží, na jejímž vrcholu byla Hroznatova socha. Na velké svátky premonstráti toto místo pokryli červeným hedvábím a dřevěnou sošku nahradili stříbrnou. Tam ležely ostatky netknuté až do konce 18. století. Po zrušení kláštera v Chotěšově bylo rozhodnuto, že ostatky Hroznatovy sestry Vojslavy budou uloženy do jeho hrobu.

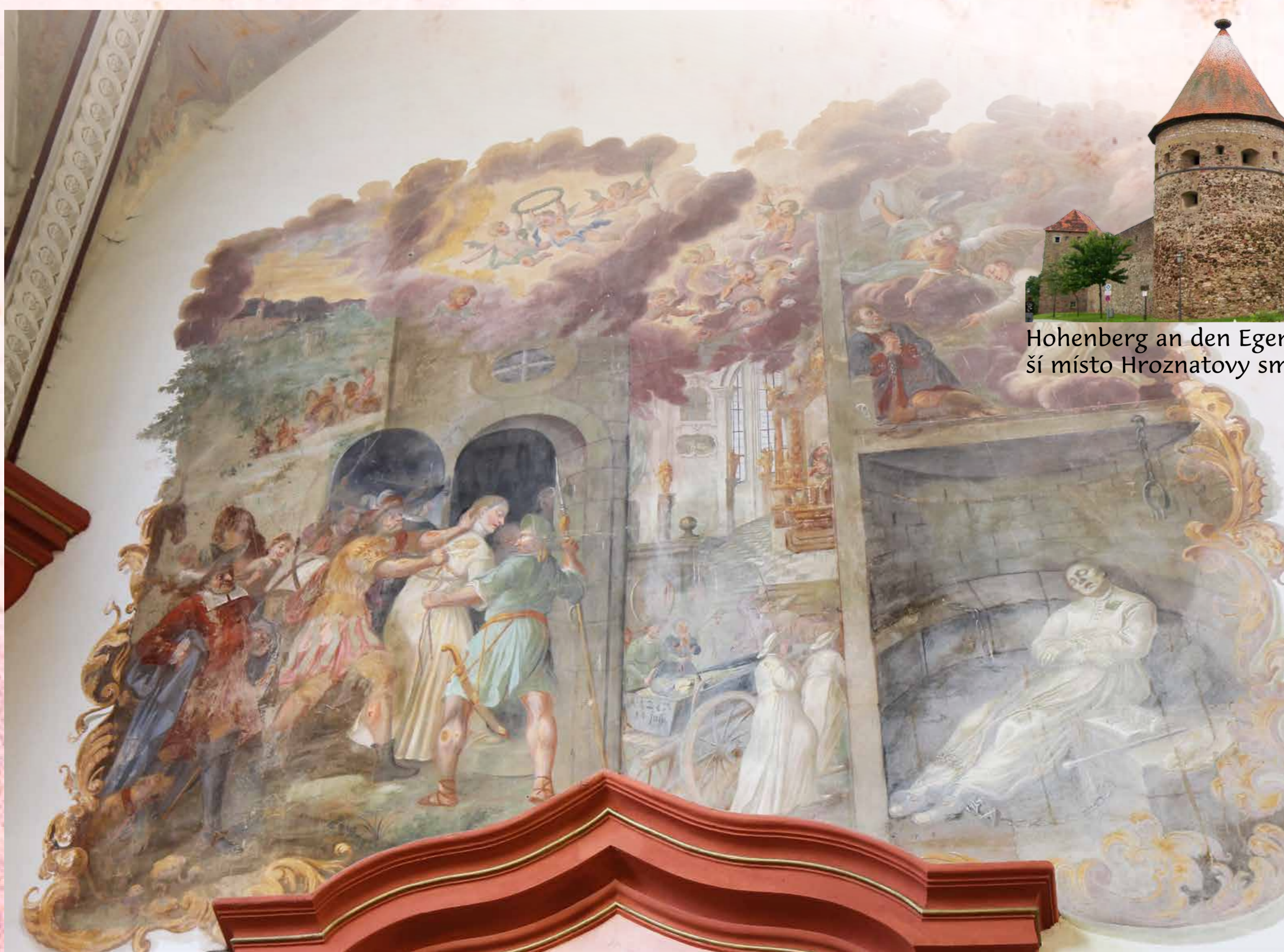
Větší změnu přineslo oficiální uznání Hroznatova kultu roku 1897. Tehdy se premonstráti rozhodli vybudovat mu důstojnou kapli v severovýchodní části kostela. Kostra, která do té doby odpočívala v kamenném sarkofágu, byla uložena do několika skleněných schránek a s nimi do pozlaceného reliquiáře. Už tehdy byly ostatky částečně zpráchnivělé. Další zkáze zabránil zásah konzervátorů roku 1949, přesto už dnes kostra není kompletní. V roce 1950 byl premonstrátský klášter státní mocí zrušen a jeho objekty začala využívat Československá armáda. Klášterní knihovna a kostel se sice dostaly do správy památkářů, přesto přetrvávaly obavy o osud Hroznatových reliquií. Z iniciativy tepelského děkana Metoda Cetla byly proto roku 1952 přeneseny do městského kostela svatého Jiljí. Tam zůstaly uloženy až do roku 1993, kdy se vrátily do klášterní kaple. V letech 1983-4 byly Hroznatovy kosti opět podrobeny antropologickému výzkumu antropologem prof. Emanuelem Vlčkem, který jejich průzkumem zjistil, že v době smrti měl Hroznata asi 45 let, měřil kolem 175 cm a byl štíhlé, robustní postavy. Byl zcela zdrav a jeho kosti nevykazují žádné známky násilí, což se shoduje se zprávou o jeho smrti hladem.

Barokní úprava Hroznatova hrobu.

Otevření Hroznatova reliquiáře roku 1983, zleva Dr. Miroslav Vlček, kanovník metropolitní kapituly u sv. Víta, doktor Emanuel Vlček z Národního muzea, František Valach, P. František Kolanda, děkan v Teplé a P. Václav Škach, farář z Mnichova u M. Lázní

Hohenberg an den Eger nejpravděpodobnější místo Hroznatovy smrti.

Hrad Starý Hroznatov je tradičně považován za místo Hroznatovy smrti. V hradní kapli se na konci 19. století nacházel Hroznatův obraz a jeho drobná relikvie.

Freska od Eliáše Dollhopfa z poloviny 18. století z klášterního kostela názorně ilustruje všechny události sklonku Hroznatova života.

800 HROZNATA

Premonstrátské nebe - barokní plátno zobrazuje Krista v doprovodu sv. Norberta, sv. Augustina a dalších významných světců premonstrátského řádu, bl. Hroznata sedí vpředu vlevo.

Úcta a ikonografie

Už za života byl Hroznata osobností výjimečnou, proto paměť na něj přetrvávala i po jeho tragické smrti. Jeho první legendární životopis *Vita fratris Hroznatae* vznikl někdy kolem poloviny 13. století. Úcta k němu se z Teplé brzy začala šířit i do okolních měst a vesniček. V řadě kostelů západních Čech dnes nalezneme sochy a obrazy, které ho znázorňují. Jeho velkými ctiteli byli i představitelé rodů, které ho považovaly za svého předka. Gutštejnové se nechávali pohřbit přímo v tepelském klášterním kostele. V řadě kostelů, které vystavěli páni z Wrtby má Hroznata své místo. Jeho sochu tak nalezneme i v jejich bývalém sídle - na zámku Konopiště. Díky premonstrátům úcta k bl. Hroznatovi překonala hranice Čech a rozšířila se po Evropě. Obrazy svěťce proto najdeme v Polsku, Německu a dokonce i v Nizozemí a Itálii.

Slavnostní průvod během jubilejní Hroznatovské pouti 1917.

Blahoslavený Hroznata od Jaroslava Vodrážky.

Slavnost u příležitosti Hroznatovy beatifikace (1898).

Barokní obyvatelé západních Čech bl. Hroznatu vyzývali, jako patrona pro případ nenadále násilné smrti. Tato tradice přetrvala až do dob první světové války. Po druhé světové válce se bl. Hroznata stává patronem nespravedlivě stíhaných a vězněných, tedy patronem propuštěných vězňů koncentračních táborů, později se k nim přidali i vězni komunistických lágrů. Ti se u Hroznatova hrobu pravidelně scházejí dodnes v den jeho svátku. Postavení „Ochránce západních Čech“ bylo zpečetěno roku 1997, kdy se bl. Hroznata stal patronem nově vzniklé plzeňské diecéze. Nové tisíciletí přineslo nové hrozby, dnes je některými bl. Hroznata vyzván jako patron a ochránce proti terorismu.

Bez ohledu na tuto staletou úctu dlouho nikde neexistoval kostel nebo oltář, který by byl Hroznatovi zasvěcený. Úcta k němu se dlouho nedočkala oficiálního posvěcení ze strany církve. Premonstráti opakovaně jednali s papežskou kurií a pražským arcibiskupstvím, ale až sedmý pokus byl úspěšný. Papež Lev XIII. uznal roku 1897 Hroznatův kult za starobylý a přičknul mu právo na titul blahoslavený. Hroznata tak získal místo mezi českými zemskými partony, jeho svátek se dostal do oficiálních kalendářů, písně do zpěvníků.

Zobrazován bývá v bílém rouchu premonstráta s okovy na ruku jako připomínkou jeho smrti ve vězení, s klášterním kostelem, který založil, a palmou, symbolem mučednictví. V některých případech u jeho nohou pozorný divák uvidí jeho erb, knížecí korunu, nebo zbroj a meč - to vše symbolizuje pozemskou moc, majetky a úřady, kterých se Hroznata svým vstupem do kláštera zřekl. Velmi zřídka se objevuje jako rytíř. A na jediném obraze - v bývalém klášteře premonstrátek v Chotěšově je vyobrazen - jako poutník do Svaté země.

Bula papeže Jana Pavla II. z roku 1997, kterou je bl. Hroznata ustanoven patronem plzeňské diecéze.

Německá barokní modlitba k bl. Hroznatovi.

800 HROZNATA

Jedno z dnes nejstarších zachovaných zobrazení bl. Hroznaty a tepelského kláštera 1624.

Premonstrátský řeholník na rytině Václava Hollara má na sobě typické roucho, které se skládá z dlouhé košile - tuniky, škapulíře - dlouhého pruhu látky, který košili zakrývá zepředu a zezadu, cingula sloužícího jako pás a mozetty - pláštěnky zakrývající ramena, která je dnes vzadu opatřena malou kapucí. Na hlavě má biret. Dnešní premonstráti jsou oblečení zcela v bílé, do druhé světové války mělo roucho několik modrých prvků - knoflíky, podšívky.

Řád premonstrátů

Zakladatelem premonstrátů byl svatý Norbert z Xanten.

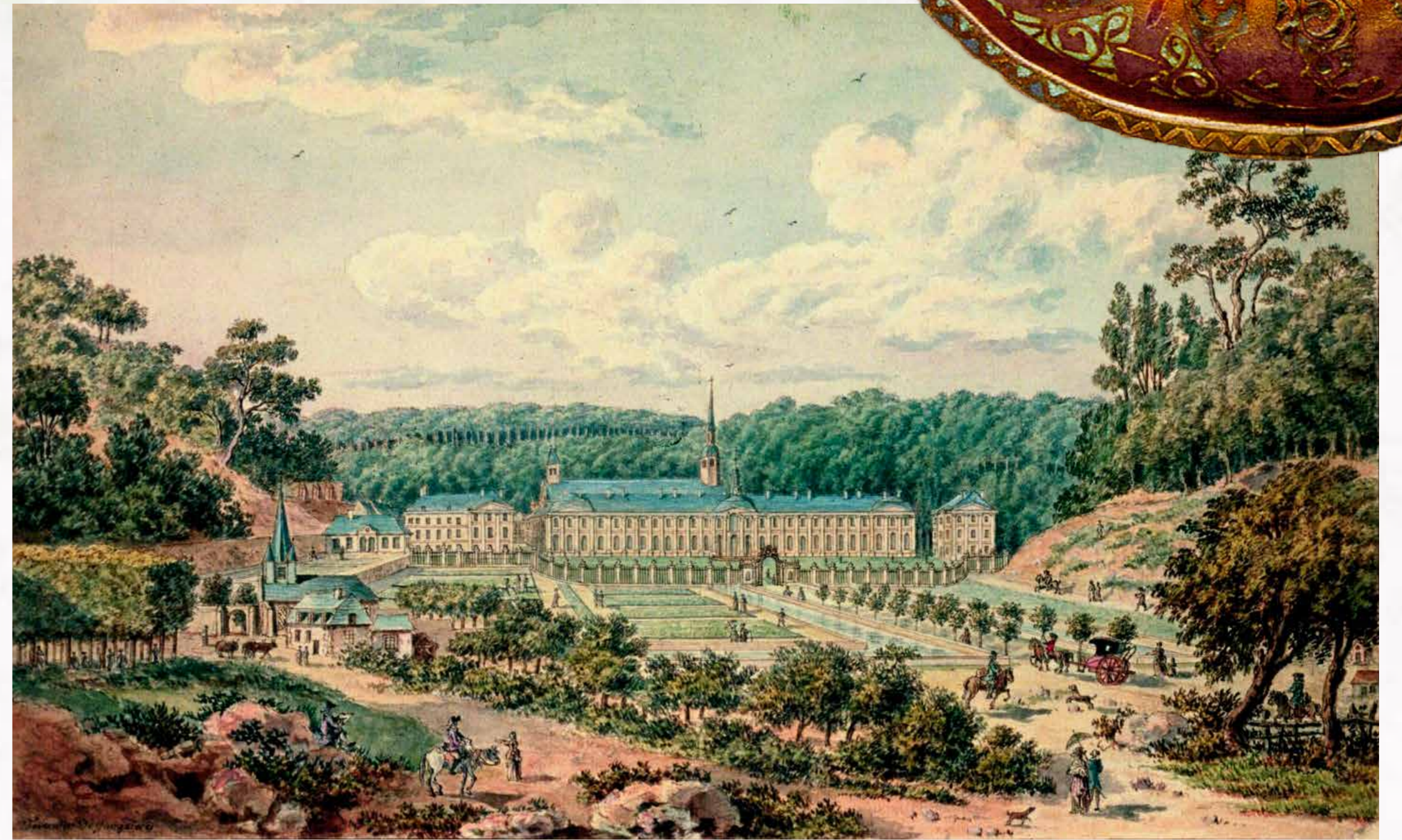
Svým dílem navázal na reformní snahy tehdejších papežů, kteří se pokoušeli podřídit život kněží přísnějším pravidlům. Proto Norbert v severofrancouzském Prémontré shromáždil komunitu duchovních, která se měla řídit řeholí svatého Augustina. Souznění s duchem doby i síla Norbertova charismatu zapříčinily, že se řád začal rychle šířit po celé Evropě. První klášter premonstrátů u nás vznikl na pražském Strahově roku 1143 a brzy následovaly další.

K zajištění jednoty mezi jednotlivými řádovými komunitami byl zaveden systém generálních kapitul, který trvá dodnes - zástupci všech premonstrátských klášterů se v pravidelných časových intervalech scházejí ke společnému jednání. Navíc jsou všichni podřízeni generálnímu opatovi, řádové domy jsou prověřovány pravidelnými vizitacemi. Úzká spolupráce premonstrátských klášterů zapříčinila, že se k nám jejich prostřednictvím dostávaly ze západu různé technologické novinky. Zároveň je však každému klášteru dána vysoká míra samostatnosti v řízení provozních záležitostí, každý je soběstačný, členové řádu jsou nadsmrti svázáni s konkrétními domy.

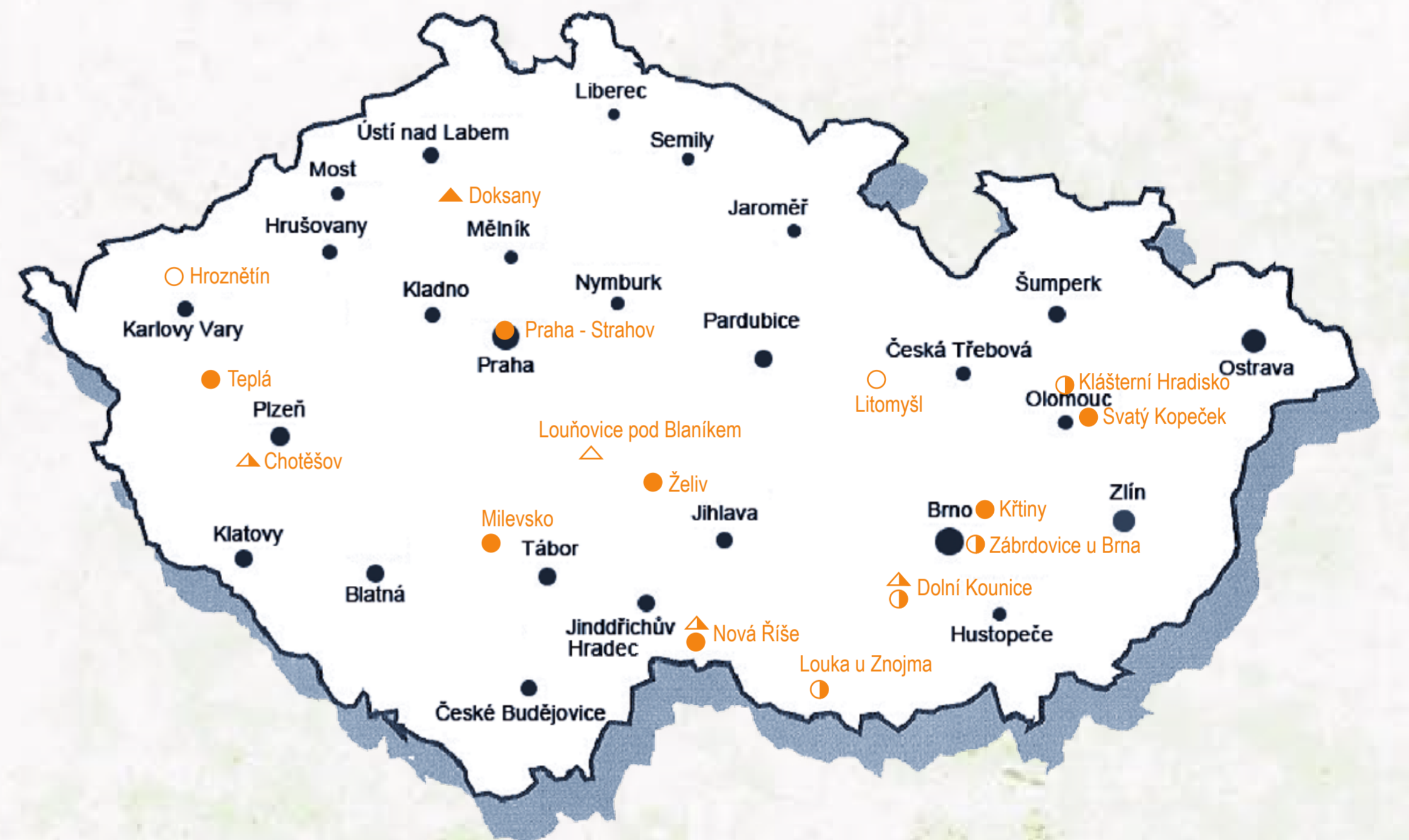
Jako řád kněžský se premonstráti velmi aktivně zapojují do farní správy. Vedle toho jim byl vždy vlastní zájem o vědu a vzdělávání. Ne náhodou jsou dvě největší klášterní knihovny u nás uloženy v Teplé a na Strahově. Starobylé knižní sbírky uchovávají i kláštery v Želivi a Nové Říši. Naproti tomu sestry premonstrátky žijí mnohem uzavřenější život zasvěcený modlitbě. Barokní premonstrátky byly vyhlášené výrobou bohatě vyšíváných liturgických rouch, ty dnešní vyrábějí kromě toho produkty z bylin a pečují o seniory.

Svatý Norbert byl také tím, kdo „vymyslel“ terciáře. Premonstráti tak byli první, kdo tímto způsobem do svých řad zapojili i zbožné laiky. Umožnili jim přijetí řádové spirituality a převedení některých řeholních praktik do běžného života ve společnosti.

Řád premonstrátů je dnes jedním s nejpočetnějších v České republice, v několika kláštorech má přes sto členů.

Prémontré - nejstarší klášter premonstrátů, bývalé sídlo řádového generála, dnes slouží jako léčebna. Stejně jako řada jiných podlehl rušení na přelomu 18. a 19. století - nejen Josef II., ale i Velká francouzská revoluce a Napoleon Bonaparte zapříčinili, že zmizelo mnoho řádových domů po celé západní a střední Evropě. Díky obnově a misijním aktivitám v 19. století však dnes Premonstráty najdeme ve většině zemí Evropy i v obou Amerikách, Asii, Austrálii a Africe.

Premonstrátské kláštery a převorství v Čechách a na Moravě.

Mužské:

- 1143 - 1950, 1990 - dosud klášter Praha Strahov
- 1078 - 1784 klášter Klášterní Hradisko
- 1139 - 1567, 1623 - 1950, 1991 - dosud klášter v Želivě
- 1145 - 1344 klášter v Litomyšli
- 1184 - 1785, 1990 - dosud klášter v Milevsku
- 1190 - 1784 klášter v Louce u Znojma
- 1193 - 1950, 1990 - dosud klášter v Teplé
- 1200 - 1784 klášter v Zábřovicích u Brna
- 1272 - 1434 probostství Hroznětín
- 1641 - 1950, 1991 - dosud klášter v Nové Říši (dříve ženský klášter)
- 1636 - 1784, 1846 - 1950, 1990 - dosud probostství Svatý Kopeček
- 1671 - 1784 probostství ve Křtinách
- 1698 - 1808 Dolní Kounice (strahovští premonstráti)

Ženské:

- ▲ 1144 - 1782, 1997 - dosud klášter Doksany
- ▲ kolem 1150 - 1420 klášter Louňovice pod Blaníkem
- ▲ 1181 - 1537 klášter Dolní Kounice
- ▲ před 1210 - 1782 klášter Chotěšov
- ▲ 1211 - 1641 klášter Nová Říše (potom mužský klášter)

mužský ženský

- ▲ dosud živý klášter (probostství)
- ▲ zničený klášter (probostství)
- ▲ existující klášter užívaný k jinému účelu (probostství)

Členové tepelského kláštera při poslední opatské volbě roku 2011. (foto František Fox)

Malba od Antona Wallera z roku 1893 je umístěna v přední opatské křídla tepelského kláštera - před Pannou Marií stojí svatý Norbert a klečí blahoslavený Hroznata, který má na sobě typické řádové roucho premonstráta.

800 HROZNATA

Veduta zobrazující klášter v roce 1735, krátce po dokončení přestavby, kterou projektoval Kryštof Dientzenhofer.

Erb nad hlavní bránou

Barokní konvent z roku 1725 je dnes opravený díky finanční podpoře Evropské unie.

Klášter Teplá

V klášteře v Teplé se nám z Hroznatových časů zachovalo pramálo. Románsko-gotický klášterní kostel Zvěstování Páně byl dokončen až roku 1232, přestože jeho základy mohly být postaveny už za zakladatelova života. Obytné křídlo kláštera je dílem barokního stavitele Kryštofa Dientzenhofera z let 1690-1725. Budova, ve které je uložena proslulá klášterní knihovna, je ze začátku 20. století. Z románského kostela, který snad mohl Hroznatovi sloužit, zůstaly dnes jen základy.

Šestkrát za svou existenci tepelský klášter vyhořel. Husitské války přečkal bez úhony, ale roku 1467 jej vyplenila okolní katolická šlechta, protože tehdejší opat byl loajální vůči utrakvistickému králi Jiřímu z Poděbrad. V dějinách kláštera následovalo období první velké prosperity, kterou přinesla těžba stříbra a zakládání rybníků. V 16. století byl tepelský klášter významným centrem katolické obnovy. Zdejší opati bojovali s reformací psaním polemik, tepelský premonstrát Jan Lohel se stal arcibiskupem pražským (1622+). Třicetiletá válka zde byla stejně devastující jako ve zbytku země, klášter byl čtyřikrát vypleněn švédskými vojsky. Přesto se dokázal na konci 17. století ekonomicky vzchopit natolik, že opat Rajmund II. Wilfert mohl přistoupit k rozsáhlé přestavbě areálu, která jeho podobu určuje dodnes.

Teplo konce 18. století silně ovlivnily myšlenky osvícenství. Opat Jeroným Ambros se podílel na vzniku Tereziánského katastru, Heřman, hrabě Trautmannsdorf, zase aktivně prosazoval povinnou školní docházku. Roku 1783 tepelští premonstráti zakládají gymnázium v Plzni, které bylo záhy doplněno o filozofický ústav, který zajišťoval přípravu na vyšší univerzitní vzdělání. Klášter díky tomu nebyl za josefínských reforem zrušen.

Zdrojem nebývalé prosperity se pro premonstráty stalo založení Mariánských Lázní na začátku 19. století. V tomto století se počet členů kláštera pohyboval kolem sta. Velká část z nich ve shodě s posláním řádu působila jako kněží a kaplani na severním Plzeňsku a Tepelsku. Jiní se jako profesori plzeňského gymnázia aktivně zapojili do národního obrození. Josef František Smetana a Josef Vojtěch Sedláček jsou autory řady českých učebnic, básní a drobných próz. Další z tepelských premonstrátů Alois Martin David byl rektorem pražské univerzity, ředitelem klementinské observatoře a předsedou České královské společnosti nauk. Někteří z bratří pečovali o klášterní ekonomiku, tehdejší premonstráti podnikali v lesnictví a rybníkářství, chovali dobytek, provozovali pilu a pivovar.

Politické otřesy 20. století se negativně podepsaly také na osudech Hroznatova kláštera. O rozsáhlou majetkovou základnu klášter připravila první pozemková reforma, dílo zkázy dokončily dva totalitní režimy nucenými odprodeji a konfiskacemi. Převážně německá komunita se nevyhnula pronásledování nacistickým režimem a po válce se dočkala vyhnání se zbytkem německého obyvatelstva Sudet. V těžkých poválečných letech se tehdejšímu převorovi Josefu Heřmanu Tylovi pozvolna dařilo obnovit normální život v klášteře, premonstráti však byli z Teplé vypuzeni roku 1950. V klášterních celách je na řadu let nahradili vojáci. Knihovnu dostali do správy památkáři, kteří v roce 1978 převzali od armády i zbytek areálu. Na jeho údržbu však neměli dostatek finančních prostředků. Budovy kláštera se v roce 1990 premonstrátům vrátili v zdevastovaném a neobyvatelném stavu.

Obnova Teplé vlastně pokračuje dodnes. Díky finanční podpoře Karlovarského kraje, České republiky, Evropské unie i drobných dobrodinců se podařilo nejcennější části areálu rekonstruovat. Řada budov však i nadále chátrá. Před premonstráty tak zůstává ještě řada let náročná práce. Stejně jako jejich předkové i dnešní členové kláštera za své hlavní poslání považují pastorační práci. V jejich správě je řada farností na Tepelsku. Klášterní knihovna je stále přístupná badatelům, ale také turistům. V barokním křídle kláštera funguje kulturně vzdělávací centrum Hroznatova akademie. Vedle poznávacích prohlídek zde probíhají výukově-vzdělávací programy pro školy i kroužky a dílny pro lidi všech generací. Za více než 800 let své existence klášter prošel řadou útrap i změn, přesto stále zůstal významným kulturním a duchovním centrem regionu.

Hlavní sál klášterní knihovny.

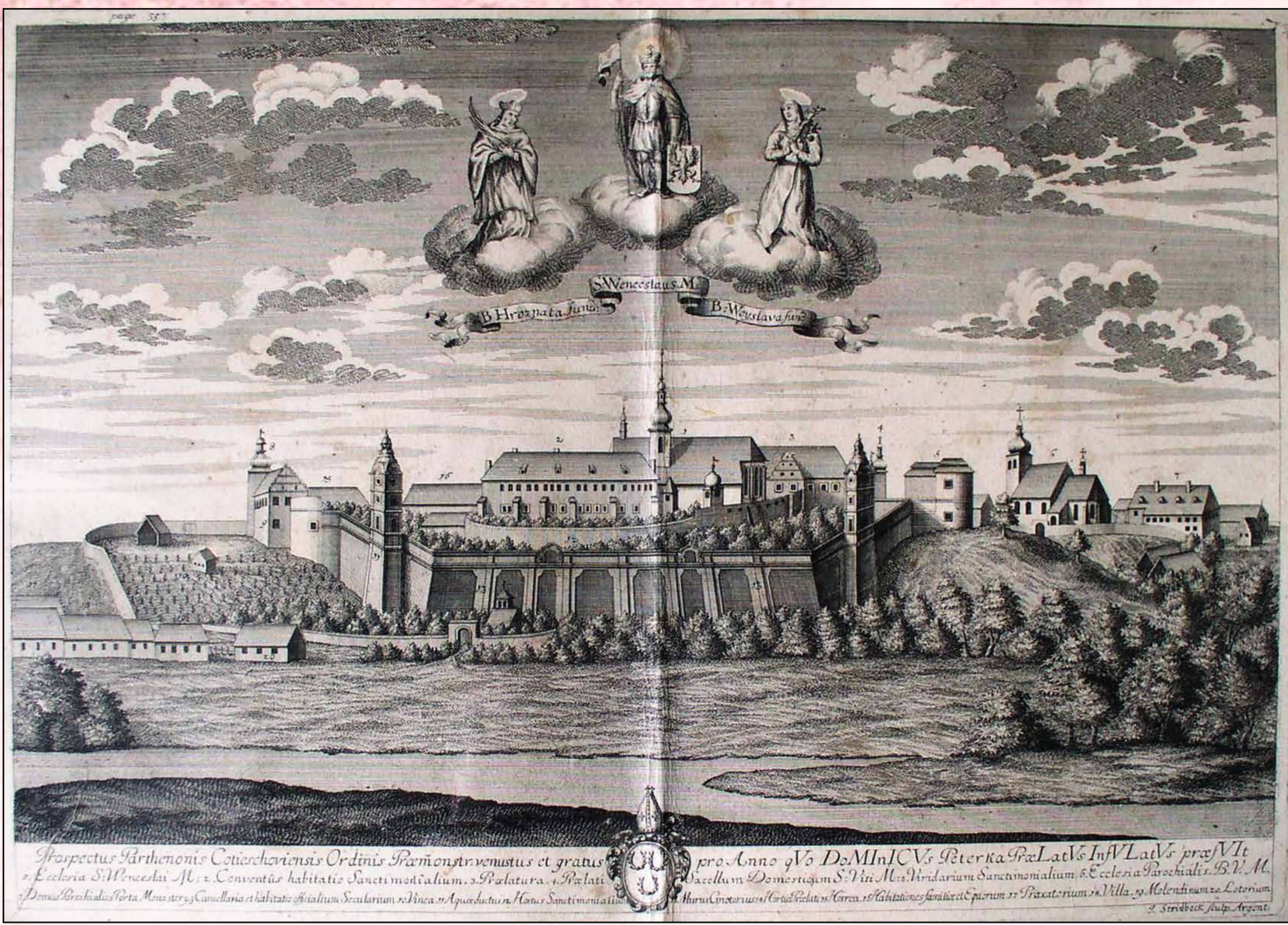
Diecezinní pouť 2016, kostel Zvěstování Páně.

Kresba Konrada Köpla z roku 1823 podle dnes ztracené malby. Zachycuje nejstarší známou podobu kláštera.

Teplá dnes (foto Pavel Lazárek)

Veduta kláštera před přestavbou 1736.

Klášter Chotěšov

Chotěšovský klášter patří do čtveřice velkých západočeských klášterů - premonstrátské Teplé, cisterciáckých Plas a benediktinských Kladrub, založených ve 12. a 13. století. Mezi těmito kláštery vyniká Chotěšov prostorovým architektonickým konceptem a krajinářskou úlohou dominanty. I přes ztrátu klášterního kostela v 19. století je jeho architektonická, historická i památková hodnota vrcholná se středoevropským významem. Klášter často hrál aktivní roli v českých dějinách a nepochybně ovlivnil život v regionu.

Vzhled a dispozici kláštera z doby po založení neznáme, ani lokalizaci dvorce, ve kterém žila Vojslava po návratu z Polska. Logické by ale bylo, kdyby vytvořil jádro budoucí prelatury kláštera, jako zprvu vdovské sídlo Vojslavy, později sídlo probošta.

Klášter v Chotěšově byl založen mezi roky 1202 až 1208 západočeským velmožem Hroznatou pro premonstrátky. Vrchol života středověkého kláštera byl těsně před husitskými válkami za probošta Sulka z rodu pánů z Rýzemberka, jenž značně rozmnožil klášterní jmění a prestiž kláštera. Památkou na jeho stavební aktivity je jádro prelatury s monumentálními sklepy, založené na půdorysu pravidelného kříže.

Velká rána přišla v roce 1421, kdy husitská vojska pod přímým velením Jana Žižky klášter dobyla, pobila obranu a jejího velitele upálila v sudu. K dalšímu zničení kláštera došlo na počátku Stavovského povstání a znovu v průběhu třicetileté války. Její konec zastihl Chotěšov vylidněný a ekonomicky zruinovaný. Druhá půlka 17. století byla obdobím stabilizace a ekonomického růstu, které připravilo půdu k velkému obnovitelskému dílu chotěšovských proboštů, zejména Dominika Peterky a Kryštofa Františka Schmidta. V roce 1736 začala výstavba nové budovy konventu, údajně podle plánů plzeňského architekta Jakuba Augustona mladšího. Stavbu prováděl Martin Kondel, který získal rozsáhlé zkušenosti na stavbě konventu v Plasích. Dokončena byla v roce 1756. Stavba konventu probíhala postupně a v určité etapě došlo k přestěhování sester do nového a zboření starého konventu.

Klášter byl zrušen císařem Josefem II. v roce 1782 a předán Náboženskému fondu, který jej prodal v roce 1822 knížeti Thurn Taxisovi. V roce 1877 byl klášter pronajat sestřím Řádu navštívení Panny Marie, které zde zřídily rodinnou školu s pensionátem. V roce 1938 sestry klášter odkoupily, ale za dva roky byla škola německými okupačními orgány zrušena a nahrazena starobincem

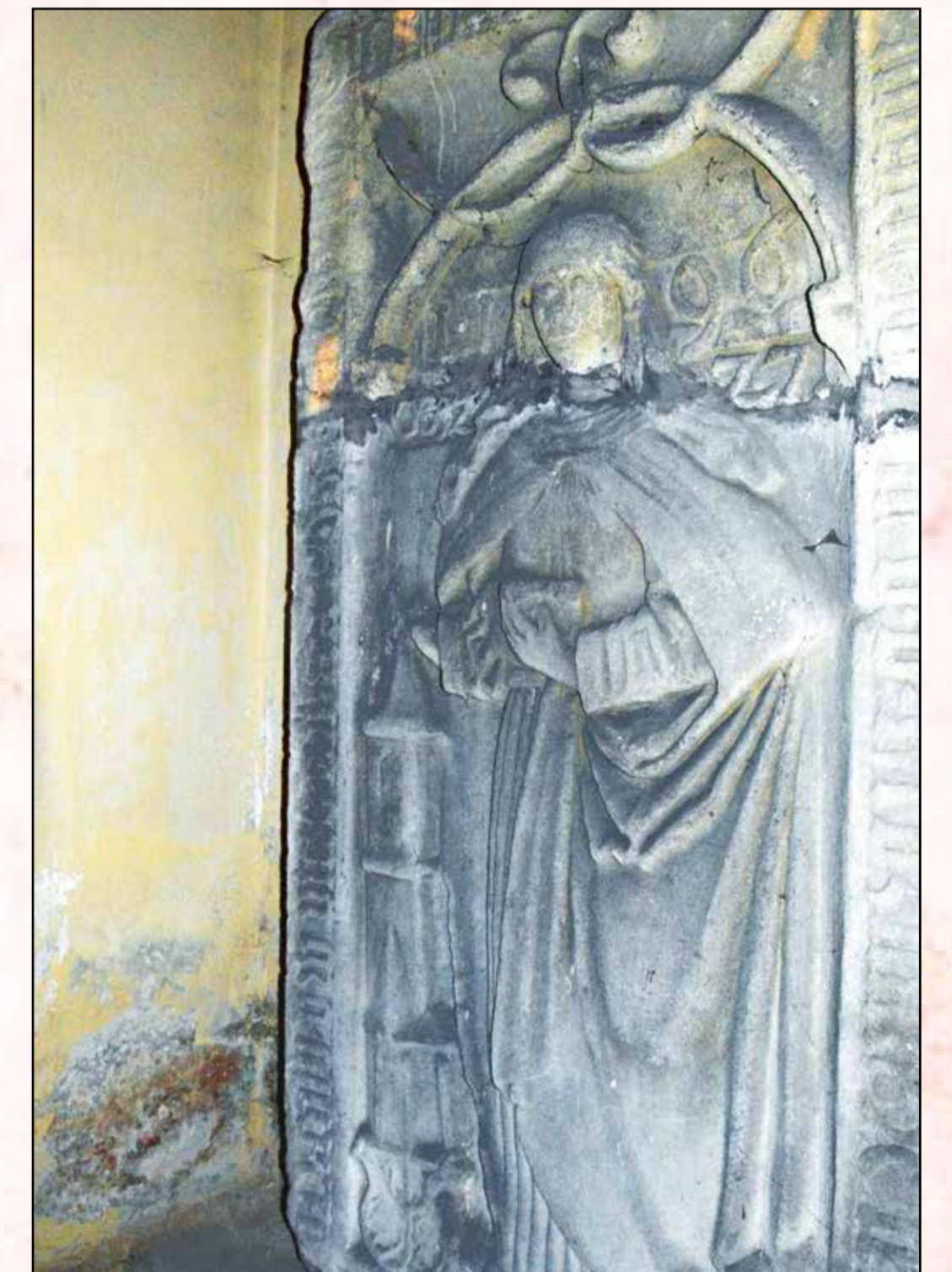
Letecká fotografie kláštera.

a o něco později ubytovnou pro dívky, totálně nasazené ve zbrojním průmyslu. Po skončení války byly zprvu vyhnány německé a v roce 1950 i české sestry a klášter byl předán armádě. Toto využití bylo další z řady těžkých ran klášteru. Nastala postupná a neúprosná devastace celého areálu, která se paradoxně prohloubila po roce 1973, kdy armáda klášter opustila.

V roce 1991 převzal klášter řád sester Navštívení Panny Marie. Sestry už na využití takového majetku neměly sil a tak správu vykonávala obec Chotěšov. V roce 2002 obec získala budovu konventu s přilehlým pozemkem. Po celou dobu, kdy byl konvent ve vlastnictví řádu, poskytovala obec finanční prostředky pro záchranu kláštera a organizovala jeho opravy, byť ve skromných rozměrech za pomoci občanského sdružení Klášter Chotěšov.

Vizualizace předpokládané podoby klášterního kostela sv. Václava. Zbořen 1837.

Pozdněgotický náhrobek Vojslavy z farního kostela Panny Marie, s mylným datem narození.

Kapitulní síň kláštera, malba F. J. Luxe, 1756. Smrt ct. Vojslavy; Bl. Hroznata jako poutník.

Gotické sklepy prelatury kláštera z konce 14. století.

Gotické schodiště ve sklepení prelatury s použitím cihel z románského období.